

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента ХИТРИ Андрія Ярославовича на дисертацію ГУЦУЛЯКА Юрія Васильовича за темою: «Нормативно-правова модель розслідування кримінальних проступків у формі дізнання», представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дослідження. Реформування кримінальної юстиції в Україні спричиняє суттєві нормативні зміни у кримінальне процесуальне законодавство, змінюючи діючі та запроваджуючи нові інститути, з метою дальшої демократизації, гуманізації, посилення захисту прав і свобод людини відповідно до вимог міжнародних правових актів і зобов'язань нашої держави перед європейським та світовим співтовариством.

Однією з таких реформаторських змін стало впровадження інституту розслідування кримінальних проступків, прийняттям у листопаді 2018 року Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень». Попри значний науковий інтерес до дізнання як форми досудового розслідування і розроблення змін до діючого законодавства, правозастосовна практика вимагає комплексного підходу до вирішення прогалин законодавства та осучаснення процедури провадження кримінальних проступків.

Аналіз нормативно-правової бази та практики кримінального провадження у формі дізнання сприяє виявленню проблемних аспектів та шляхів їх вирішення, що в свою чергу, є додатковим чинником підвищення ефективності досудового розслідування у напрямі розвитку та дії положень кримінального процесуального законодавства. Комплексність підходу, який викладений у темі дисертації, її тексті, а також отриманих висновках за результатами наукового пошуку Гуцуляка Юрія Васильовича в повній мірі відображає такий стан речей.

Оцінка наукової обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та оволодіння здобувачем методологією

наукової діяльності. Новизна наукових положень, передусім, вбачається в тому, що дисертація є одним із перших наукових досліджень в Україні комплексним монографічним дослідженням теоретичних та практичних особливостей щодо цілісної нормативно-правової моделі розслідування кримінальних проступків у формі дізнання. Результати дослідження дали змогу дисертанту сформулювати низку обґрунтованих положень, висновків та рекомендацій щодо чинного кримінального процесуального законодавства.

На підставі ґрунтовного аналізу наукових позицій, кримінального процесуального законодавства, судової практики та міжнародного досвіду, дисертант провів, на погляд рецензента, досить вдалу спробу комплексного розгляду та вирішення проблемних питань щодо змісту інституту дізнання, застосування окремих норм кримінального процесуального законодавства під час розслідування кримінальних проступків.

У дисертації запропоновано механізми врегулювання строків провадження дізнання шляхом встановлення шестимісячного строку досудового розслідування з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань або винесення постанови про початок досудового розслідування у порядку, встановленому ст. 615 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), до дня повідомлення особі про підозру, та обґрунтовано підвищення ефективності дізнання таким чином. Обґрунтовано шляхи вдосконалення застосування окремих заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема:

- з метою усунення колізійності норм щодо затримання за підозрою у вчиненні кримінального проступку в частині строків шляхом виключення ч. 2 ст. 298² КПК України;

- визначення вимог щодо складання та форми протоколу про затримання за підозрою у вчиненні кримінального проступку;

- з метою визначення процесуального статусу речей і документів, які були вилучені під час особистого обшуку під час затримання чи огляду пропонуються доповнення щодо визнання їх тимчасово вилученим майном;

- тимчасове вилучення уповноваженою службовою особою посвідчення водія до набрання вироком законної сили у порядку ч. 3 ст. 298³ КПК України не відповідає правовій природі тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом, є порушенням презумпції невинуватості у частині прав особи, що підозрюється у вчиненні кримінального проступку, не відповідає тяжкості проступку та потребує судового контролю.

Відтак, у дисертації автором сформульовано та обґрунтовано з наукової та правової позиції цілу низку концептуальних положень та висновків, які відповідають критеріям унікальності та наукової новизни.

Обґрунтованість та достовірність отриманих результатів підтверджується узгодженістю мети та поставлених завдань; логічною та послідовною побудовою структури дисертації; якісною та ґрунтованою аналітичною роботою щодо наукових положень, норм кримінального процесуального законодавства, судової практики, рішень Європейського суду з прав людини; запропоновані шляхи вирішення проблемних питань правозастосовної практики, що підкреслює значущість та праксеологічну доцільність.

Оцінка змісту дисертації, її оформлення, рівня виконання поставлених завдань і оволодіння методологією наукової діяльності. Дисертація виконана на належному науковому рівні, характеризується логічним змістовним наповненням відповідно до плану.

У розділі 1 «Методологічна основа дослідження нормативно-правової моделі дізнання кримінальних проступків» проаналізовано стан наукових досліджень щодо дізнання як форми розслідування кримінальних проступків, вплив їх результатів на формування сучасних підходів до змістовної частини нормативно-правової моделі розслідування кримінальних проступків у формі дізнання. Надано характеристику загальнонауковим та спеціальним методам, як

складових комплексної методологічної програми дослідження, для з'ясування питань, котрі стосуються теми дисертації та для формування висновків, пропозицій та рекомендацій. Автор доречно робить висновок та акцентує на застосуванні аксіологічного підходу, у контексті якого увага фокусується на ефективності дізнання для виконання завдань кримінального провадження, серед яких особливе місце займає неформалізоване завдання – забезпечення балансу приватних та публічних інтересів, пріоритизація прав людини і створення ефективних механізмів їх забезпечення.

У розділі 2 дисертації, «Кримінальна процесуальна природа дізнання кримінальних проступків», автором запропоновано авторську дефініцію дізнання як однієї із врегульованих законодавством форм досудового розслідування, яка складається з кримінальної процесуальної діяльності органів дізнання у кримінальних провадженнях щодо розслідування кримінальних проступків, має визначену чинним КПК України мету та завдання, вичерпний перелік учасників та суб'єктів дізнання, визначає їх права, повноваження, обов'язки та відповідальність, умови реалізації та прийняття відповідних процесуальних рішень. Така дефініція подається як основа для розуміння нормативно-правової моделі розслідування кримінальних проступків.

Автором обґрунтовано, що мета дізнання визначається, виходячи з його завдань. Для досягнення цієї мети органи дізнання мають вирішити такі основні завдання: 1) охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження; 2) швидке, повне та неупереджене встановлення обставин кримінального проступку і забезпечення можливості їх дослідження в судових стадіях процесу, та вдало обґрунтовує і виконання специфічних завдань дізнання як форми досудового розслідування. У цій частині дисертації ґрунтовно проведено аналіз правової природи дізнання кримінальних проступків.

У розділі 3 «Особливості належної правової процедури дізнання кримінальних проступків» дисертант дослідив окремі етапи дізнання, як форми досудового розслідування та здійснив їх кримінально-процесуальну

характеристику.

Вдало обґрунтовано, що чинні норми КПК України в основному забезпечують процесуальну самостійність дізнавача, однак зауважив, що така процесуальна самостійність дещо обмежена в порівнянні з процесуальною самостійністю слідчого. Вказано про необхідність чіткого нормативного визначення службових осіб, яких можна наділити процесуальним статусом дізнавача. На основі аналізу заходів забезпечення кримінального провадження, запобіжних заходів, особливостей проведення слідчих (розшукових) дій під час дізнання запропоновано та обґрунтовано ряд доповнень до КПК України, що підкреслює досягнення поставлених дисертантом завдань.

Узагальнені висновки сформульовано відповідно до наукового обґрунтування, викладеному у розділах та підрозділах дисертації.

Дисертація виконана українською мовою. Стиль викладення матеріалу – науковий. Дисертація є самостійним та оригінальним дослідженням. Додає наукової та практичної цінності роботі обґрунтовані запропоновані зміни чинного кримінального процесуального законодавства в частині розслідування кримінальних проступків у формі дізнання.

Наукове та практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що сформульовані й обґрунтовані в дисертації теоретичні положення. Висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено і в подальшому може бути використано:

- для удосконалення нормативно-правової бази, що регулює порядок провадження досудового розслідування у формі дізнання, особливо в частині оптимізації процедури, вдосконалення забезпечення прав та законних інтересів учасників кримінального провадження. Це може включати розробку відомчих нормативно-правових актів Національної поліції України, вдосконалення існуючих нормативних документів, зокрема КПК України (у законотворчому процесі);

- у науково-дослідницькій сфері – для подальших досліджень у галузі кримінального процесуального права, зокрема зосереджених на процесі доказування. Результати дисертації також можуть сприяти розробці нових теоретичних та методологічних підходів до оптимізації діяльності органів досудового розслідування Національної поліції;

- в освітньому процесі – для інтеграції у навчальні плани закладів вищої освіти, які готують фахівців у галузі права; зокрема при викладанні навчальних дисциплін «Дізнання», «Кримінальний процес», «Досудове розслідування», «Складання процесуальних документів на стадії досудового розслідування», у яких можуть бути впроваджені нові теми, доповнено зміст навчальних програм, у частині висвітлення порядку провадження слідчих (розшукових) дій, застосування заходів забезпечення кримінального провадження, порядку доказування тощо (Акт впровадження результатів дисертації Гуцуляка Юрія Васильовича на тему «Нормативно-правова модель розслідування кримінальних проступків у формі дізнання» в освітній процес Львівського державного університету внутрішніх справ від 30.05.2024 № 34).

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендації в опублікованій наукових працях. Основні наукові результати дисертації оприлюднено в п'яти наукових публікаціях, з них три у наукових виданнях, включених до переліку фахових видань категорії «Б» та двох тезах доповідей, опублікованих за результатами участі у науково-практичних заходах.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Під час ретельного вивчення змісту дисертації фактів порушення академічної доброчесності не виявлено.

Дискусійні положення та рекомендації. Позитивно оцінюючи зміст та наукове значення дисертації хотілося б окреслити окремі дискусійні моменти, зокрема:

1. Ознайомившись з текстом дисертації встановлено використання різної термінології до однієї й тої ж понятійної інституції. Так, на стор. 158 автор

вживає термін «Кримінальне процесуальне законодавство», а на стор. 57 та 161 дисертації «Кримінально-процесуальне законодавство».

2. У дослідженні, автор, треба погодитись аргументовано, пропонує велику кількість пропозиції щодо внесення змін до нормативно-правових актів, які є частиною національного кримінального процесуального законодавства. Ці пропозиції у значній мірі розпорошені по тексту дисертації. Відтак, рецензент вважає, що було б доцільно їх систематизувати в окремий додаток.

3. Не применшуючи проведеної дослідницької роботи автора, слід зазначити, що ті аргументовані пропозиції та рекомендації, які зроблені автором за результатом проведеної роботи, могли б бути трансформовані у методичні рекомендації для практичних підрозділів, зокрема Національної поліції. А отриманий акт впровадження в практичну діяльність лише б примножив цінність роботи.

4. Досліджуючи правовий статус суб'єктів провадження дізнання, автор ґрунтовно підійшов до встановлення визначення їх процесуального статусу та повноважень. Однак хотілось би почути ставлення автора до делегування повноважень дізнавача іншим уповноваженим особам, а також місця інституту делегування у авторській моделі розслідування кримінальних проступків у формі дізнання.

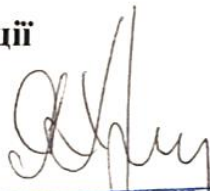
Проте наведені зауваження мають дискусійний характер, можуть слугувати підґрунтям для наукової полеміки під час публічного захисту дисертації та не знижують наукову цінність дослідження.

Висновок: дисертація Гуцуляка Юрія Васильовича «Нормативно-правова модель розслідування кримінальних проступків у формі дізнання» є самостійним, оригінальним, актуальним науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, які несуть сутнісне теоретичне і практичне значення та вирішують важливе наукове завдання, що має істотне значення для теорії і практики кримінального процесу.

За кількістю і рівнем публікацій та станом апробації на науково-практичних заходах відповідає вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12 січня 2017 року № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор Гуцуляк Юрій Васильович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

**Завідувач кафедри
кримінального процесу та криміналістики
факультету № 1 Інституту з підготовки
фахівців для підрозділів Національної поліції
Львівського державного
університету внутрішніх справ
к.ю.н., доцент**

Андрій ХИТРА

